

Hr Hendrik Johannes Terras
Regionaal- ja põllumajandusminister
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium

Koopia: Riigikogu maaelukomisjon

Tallinnas, 7. augustil 2026

Eesti sealiha väärtusahela ettevõtjate ühispöördumine kodumaise sealiha tootmise ja toidujulgeoleku säilitamiseks

Lugupeetud härra Terras

Seakasvatajad, söödatootjad, aretusorganisatsioon, veterinaarteenuste osutajad, lihatööstused ning teised Eesti sealiha väärtusahela ettevõtted ja organisatsioonid.

Käesolev pöördumine ei käsitle üksnes seakasvatajate olukorda. Praegune hinnakriis mõjutab kogu Eesti sealiha väärtusahelas, söödatootmisest ja aretusest kuni veterinaaria, transpordi, lihatööstuse, bioenergia tootmise ja kaubanduseni. Tegemist ei ole üksnes ühe põllumajandusharu probleemiga, vaid Eesti toidujulgeolekut ja kodumaise väärtusahela toimimist mõjutava küsimusega, mis vajab otsustavat riigi sekkumist.

1. Sealiha väärtusahel kui Eesti toidujulgeoleku tugisammas

Eesti seakasvatus on strateegilise tähtsusega põllumajandusharu, kuna sealiha on Eestis enim tarbitav lihaliik. Keskmine lihatarbimine on ligikaudu 80 kg inimese kohta aastas, millest sealiha moodustab umbes 42 kg. Seetõttu on kodumaise sealiha tootmise säilitamine oluline Eesti toidujulgeoleku ja varustuskindluse tagamise seisukohalt.

Eesti sealiha isevarustus on langenud 79,2%-lt 2021. aastal 63,4%-le 2025. aastal (allikas: PRIA seakasvatuse töölaud). Samal ajal on arvestuslik tarbimine kasvanud 55 700 tonnilt 63 500 tonnini ning sealiha import 35 000 tonnilt 46 300 tonnini. **See näitab, et kodumaise tootmise vähenemine ei vähenda sealiha tarbimist, vaid suurendab vajadust katta puudujääk impordiga. Selline areng vähendab Eesti võimet tagada kodumaine sealiha tootmine ning suurendab toidujulgeoleku sõltuvust rahvusvahelistest tarneahelatest.**

Seakasvatus loob lisandväärtust kogu väärtusahelas, olles tihedalt seotud söödavilja tootmise, aretuse, veterinaarteenuste, transpordi, lihatööstuse, bioenergia tootmise ja kaubandusega. Lisaks toetab sektor maapiirkondade tööhõivet ning kodumaise majanduse konkurentsivõimet. Söödatööstus on kogu väärtusahela üks kriitilisemaid lülisid. 2026. aasta prognoosi järgi ulatub söödateravilja nõudlus ligikaudu 128 000 tonnini ning selle rahaline väärtus umbes 25 miljoni euroni; isevarustava stsenaariumi korral kasvaks see üle 221 000 tonni ja üle 43 miljoni euro. Lisaks kodumaise teravilja väärindamisele eeldab söödatootmine oluliste söödakomponentide ja lisandite õigeaegset hankimist ning varude pikaajalist planeerimist. **Seetõttu sõltub söödatööstuse tarnekindlus otseselt kodumaise seakasvatuse tootmismahust.**

Seakasvatuse tähtsus ei piirdu toidutootmisega. Sellest pärinev sõnnik ja läga on oluline sisend biogaasi tootmisel ning nende töötlemisel tekkiv digestaat aitab vähendada mineraalväetiste kasutamist. 2026.

aasta prognoosi järgi on seakasvatusest pärineva läga taimedele omastatavate toiteelementide väärtus ligikaudu 1,76 miljonit eurot aastas ning vedelsõnniku laotamise täisteenuse maksumus ligikaudu 1,20 miljonit eurot aastas.

Ringbiomajanduse põhimõttel liiguvad toitained mullast sööda kaudu loomakasvatusse ning sealt orgaanilise väetisena tagasi põllule. Seetõttu loob iga väärtusahela lüli väärtust järgmisele ning tugevdab kogu Eesti põllumajanduse toimimist. Seega mõjutab seakasvatuse jätkusuutlikkus ühtaegu nii Eesti toidu- ja energiajulgeolekut kui toetab põllumajanduse ringmajandust. Tootmisvõimsuse vähenemine ei tähenda seega üksnes väiksemat lihatoodangut, vaid mõjutab kogu Eesti põllumajanduse ja bioenergia väärtusahela sümbiootilist toimimist.

Eesti seakasvatus toimib seega ökosüsteemina, mis ühendab aretusorganisatsioon, kuldijaamad, pörsakasvatavad, nuumsigade tootjad, söödatootjad, veterinaar- ja tervishoiuteenused, transpordi- ja logistikafirmad, tapamajad, lihatööstused, jaekaubanduse ning biogaasi- ja väetisetootjad. **Iga täistsükiline farm on selle võrgustiku tuumikettevõtte, mille ümber kujuneb hinnanguliselt üle 7 miljoni euro aastas majanduskäivet ning sajad otsesed ja kaudsed töökohad.** Sellise ettevõtte kadumine ei tähenda üksnes ühe farmi sulgemist, vaid kogu sellega seotud ökosüsteemi nõrgenemist alates söödavilja tootmisest kuni energiasektori ja jaekaubanduseni.

2. Probleemi olemus

Seakasvatussektor on viimastel aastatel pidanud toime tulema järjestikuste kriisidega, sealhulgas sigade Aafrika katku, energia- ja logistikakulude kasvu ning geopoliitilisest ebastabiilsusest tingitud turuhäiretega. Samal ajal on suurenenud ebakindlus Euroopa Liidu kaubanduspoliitika ja maailmaturu arengute suhtes, mille tulemusel on kodumaine toodang tugeva konkurentsi ja püsima jäämise surve all. Nende tegurite koosmõjul on tootmiskulud püsinud kõrgel tasemel.

Euroopa sealihaturu hinnalangus, mis algas 2025. aasta sügisel ja on püsinud kogu 2026. aasta jooksul, on viinud Eesti seakasvatuses kokkuostuhinna püsivalt alla tootmise omahinna. Euroopa sealihaturu hinnalangus kandub vahetult üle ka Eestisse, sest meie elussigade kokkuostuhind kujuneb Saksamaa noteeringu¹ alusel ning Eesti tootjatel puudub võimalus selle kujunemist mõjutada. 2026. aasta esimese seitsme kuu jooksul kujunes searümba hinnanoteeringu keskmiseks ligikaudu 1,55 €/kg ning juuli alguses langes see 1,40 €/kg-ni. Selline hinnatase jäi ligikaudu 0,50 euro võrra alla Eesti seakasvatusettevõtjate hinnangulisele keskmisele tootmise omahinnale, mis on umbes 1,90 eurot rümbakilogrammi kohta².

Pikaajaline tootmine kasumi piiril või kahjumiga ei võimalda aga teha tootmise efektiivsust säilitavaid investeeringuid, mistõttu tõuseb aja jooksul ka tootmise omahind. Ka ei ole tootmise omahind ettevõtete lõikes ühesugune. Tootmise eripärast (nt sügavallapanusüsteemid), investeeringute mahust ja piirkondlikest logistilistest tingimustest sõltuvalt võib tegelik omahind olla sellest kõrgem, ulatudes üle 2,00 euro. Illustreerimaks: 2025. aastal tapeti Eestis ligikaudu 429 000 nuumsiga ehk toodeti umbes 35 172 tonni searümpa. Selle tootmismahu põhjal tähendab 0,50 euro suurune vahe tootmise oma- ja turuhinna vahel Eesti seakasvatussektorile ligikaudu 1,47 miljoni euro suurust kahjumit kalendrikuus ehk **17,6 miljonit eurot aastas**. Praeguse hinnataseme juures toodab iga turustatud nuumsiga kahjumit.

¹ Euroopa sealihaturu hinnalangus kandub vahetult üle ka Eestisse, sest Eesti sigade kokkuostuhind kujuneb Saksamaa VEZG noteeringu alusel. VEZG (Vereinigung der Erzeugergemeinschaften für Vieh und Fleisch) hinnanoteering on Kesk- ja Põhja-Euroopa sealihaturu peamine hinnareferents, mille alusel kujunevad kokkuostuhinnad ka Eestis. Eesti tootjatel puudub võimalus selle kujunemist mõjutada.

² Käesolevas pöördumises kasutatud tootmise keskmine omahind (1,90 €/kg rümbamassi kohta) põhineb Eesti seakasvatusettevõtjate hinnangul tegelikule tootmise täiskulule. Täiskulu hõlmab sööda-, veterinaaria-, aretus-, tööjõu-, energia-, transpordi-, remondi- ja hoolduskulusid ning amortisatsiooni. Ettevõtete lõikes võib tootmise omahind tootmistehnoloogiast, investeeringute tasemest ja piirkondlikest tingimustest sõltuvalt erineda.

Pikaajaline kahjumlik tootmine toob paratamatult kaasa põhikarjade vähendamise, investeeringute peatumise ja lõpuks tootmisvõimsuse vähenemise.

Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS 2025. aasta jõudluskontrolli tootmistulemustel ning METKi 2025. aasta kattetulu majandusarvutuste lähteandmetel ning sektori ettevõtjate kuluhinnangutele tuginedes tähendab Saksamaa noteering 1,40 €/kg 1000 põhikarjaemisega täistsüklilise seakasvatuseettevõtte jaoks ligikaudu **1,25 miljoni euro suurust aastast kahjumit**. Tootmise omahinna suurenemisel kasvab kahjum proportsionaalselt. See näitab, et Euroopa turuhäire on muutnud majanduslikult elujõulise tootmise sügavalt kahjumlikuks.

Praegune kriis ei ole tingitud Eesti tootjate ebaefektiivsusest, vaid Euroopa turul kujunenud hinnatasemest, mis ei kata enam tootmise tegelikke kulusid. Sellises olukorras ei ole võimalik turumajanduse tingimustes ettevõtlusega pikaajaliselt jätkata. Tegemist ei ole üksikute ettevõtete konkurentsivõime probleemiga, vaid Euroopa turuhäire mõjuga, mille põhjused asuvad väljaspool Eesti tootjate mõjuvõimu. Majanduslikel põhjustel sealihasektori väärtusahela lülide kokku varisemisel on isevarustatus ja seeläbi Eesti toidujulgeolek tõsisel ohus.

3. See on üleeuroopaline kriis, mis vajab kiiret lahendamist

2026. aasta veebruaris tõstatasid Rumeenia, Ungari, Malta, Poola ja Slovakkia Euroopa Liidu põllumajandus- ja kalandusministrite nõukogus (AGRIFISH) kogu Euroopa seakasvatussektorit puudutava hinnakriisi ning tegid Euroopa Komisjonile ettepaneku kaaluda erakorralise abi rakendamist. Ühispooridumises märgiti, et hinnalangus algas 2025. aasta sügisel, süvenes 2026. aasta alguses ning kahjustab seakasvatuse majanduslikku elujõulisust kogu Euroopa Liidus.

Ühispooridumises rõhutati, et turuhäire põhjused ei piirdu üksikute liikmesriikidega. Euroopa sealihaturgu mõjutavad Hiina kehtestatud tollid, sigade Aafrika katkust tulenevad ekspordipiirangud ning kolmandate riikide keeld tunnustada Euroopa Liidus rakendatavat haiguste regionaliseerimise põhimõtet. Seetõttu on tegemist kogu Euroopa Liitu mõjutava turuhäirega, mis eeldab kiiret ja koordineeritud reageerimist.

Kuigi Euroopa Liidu tasandil ei ole seni rakendatud kogu Euroopa Liitu hõlmavat erakorralist toetusmeetet, on Euroopa Komisjon suunanud liikmesriike kasutama olemasolevaid riigiabi- ja riskijuhtimise võimalusi. **Seetõttu on põhjendatud hinnata ka Eestis ajutiste siseriiklike toetusmeetmete rakendamist, et ennetada sealihasektori väärtusahela kokku kukkumist.**

4. Mida tähendab see Eesti jaoks

Kui 1000 põhikarjaemisega seakasvatuseettevõtte lõpetab tegevuse, kaob Eesti tootmisest ligikaudu 28 300 nuumsiga ehk umbes 2400 tonni rümbamassi aastas. Selle tulemusena langeb Eesti sealihaga isevarustatus 63,4%-lt umbes 59,6%-le ehk ligikaudu 3,8%. **Kuna sealiha tarbimine Eestis ei ole viimastel aastatel langenud, ei vähenda kodumaise tootmise vähenemine nõudlust, vaid suurendab otseselt impordivajadust.** Selle tulemusena kasvab sealihaimport ligikaudu 46 300 tonnilt umbes 48 700 tonnini aastas.

Kodumaise tootmise vähenemisega kaasneb söödavilja ja -komponentide nõudluse vähenemine, transpordi-, veterinaar- ja aretusteenuste mahu kahanemine ning lihatööstuse suurem sõltuvus imporditud toorainest. Samal ajal väheneb väärtusahela efektiivsus ning suureneb oht töökohtade kadumiseks nii tapamajades kui ka teistes seotud ettevõtetes. **Ühe suure seakasvatuseettevõtte tegevuse lõppemine ei ole seega üksiku ettevõtte ega ühe põllumajandusharu probleem, vaid mõjutab kogu Eesti sealiha väärtusahela toimimist.**

Tootmismahdade vähenemine vähendab kogu väärtusahela mastaabisäästu. Selle tulemusena jagunevad söödatööstuse, veterinaarteenuste, transpordi ja lihatööstuse püsikulud väiksemale toodangule, mis suurendab ühikukulusid ja vähendab kogu väärtusahela konkurentsivõimet. Negatiivne mõju kandub edasi kogu väärtusahelasse ning suurendab teiste väärtusahela osaliste kulusid ja majanduslikke riske.

Eriti teravalt avaldub tootmismahdade vähenemise mõju lihatööstuses. Väiksemad tapamahud vähendavad töötlemisvõimsuse rakendamist, mistõttu jagunevad püsikulud väiksemale toodangumahule ning tapateenuse ühikukulu kasvab. Praktika näitab, et ligikaudu 30% suurem tapamaht võimaldaks vähendada tapateenuse ühikukulu ligikaudu veerandi võrra, kuna olemasolev tootmisvõimsus oleks tõhusamalt rakendatud. Samal ajal on mitme tapamaja töökoormus langenud kriitilise piirini. Näiteks tähendab 10 000-tonnine aastane tapamaht ligikaudu nelja tööpäeva nädalas, millest väiksema koormuse juures ei kata tapamaja enamasti oma püsikulusid ning iga suurema tootmisüksuse kadumine vähendab koormust veelgi. **See suurendab kogu väärtusahela ühikukulusid, tõstab allesjäänud seakasvatustevõtete tootmiskulusid ning võib pikemas perspektiivis ohustada kodumaise tapamajanduse jätkusuutlikkust.**

Sealiha tootmise katkemisel võivad jääda tasumata kohustused söödatootjate, veterinaarteenuste osutajate, aretusorganisatsiooni, transpordiettevõtete ja pankade ees. Selline makserisk kandub edasi kogu sealiha väärtusahelasse ning võib põhjustada täiendavaid majanduslikke raskusi ka ettevõtetele, mis ise seakasvatusega otseselt ei tegele.

Kodumaise tootmise vähenemine tähendab, et lisandväärtus, töökohad ja maksutulu kanduvad koos imporditud toorainega Eestist välja. **Samal ajal jääb kasutamata võimalus väärindada Eestis kasvatatud söödateravilja kodumaises söödatööstuses ning luua lisandväärtust kogu sealiha väärtusahelas alates söödatootmisest ja seakasvatusest kuni lihatööstuse, bioenergia ja kaubanduseni. See poleks enam ainult erasektori probleem, vaid kogu Eesti riigi majanduse proovilepanek.**

5. Mõju Eesti toidujulgeolekule – eksistentsiaalne risk elanikkonnale

Tootmisvõimsuse taastamine ei ole kiire ega odav. Põhikarja ja geneetilise baasi taastamine, kvalifitseeritud tööjõu leidmine ning tarneahelate ülesehitamine võtab aastaid. Seetõttu on olemasoleva tootmisvõimsuse säilitamine märksa kulutõhusam kui selle hilisem taastamine pärast põhikarjade likvideerimist. Illustreerimaks: SAK-i puhangust tingitud ulatuslik hukkamine EKSEKO farmis 2025. aastal katkestas terviktootmise ahela ja peatas sigade kasvatamise märkimisväärselt pikaks ajaks. Uute emiste ostust kuni esimeste põrsaste sünnini kulub enam kui aasta. Täieliku karja ja geneetilise potentsiaali taastamine pärast likvideerimist võib võtta koguni 3–5 aastat.

Kuna sealiha on eestlaste jaoks üks peamine loomse valgu allikas ning selle tarbimine ulatub üle 40 kg-ni inimese kohta aastas, siis kriisiolukorras, kus rahvusvaheline kaubavahetus häirub või piirid ajutiselt sulguvad, tähendaks see, et **Eesti võime oma elanikkonda kodumaise sealiha ja lihatoodetega varustada võib lühikese ajaga langeda sisuliselt nullini.**

Näitlik SAK-i arvestus 10 600 emise vähenemisega näitab, et ühe suure tootmisüksuse kadumine ei tähenda üksnes loomade arvu vähenemist, vaid ka 254 400 nuumsiga vähem, 41,6 miljoni euro võrra väiksemat müügitulu, 22,7 miljoni euro võrra väiksemat söödanõudlust ning 2,14 miljoni euro võrra väiksemaid tööjõumakse aastas. Lisaks väheneb vedelsõnniku maht ligikaudu 253 580 m³ aastas; selle laotamise täisteenuse väärtus on umbes 1,20 miljonit eurot ning läga toitaineväärtus ligikaudu 3,02 miljonit eurot aastas. **Tootmisvõimsuse säilitamine kriisiperioodil nõuab oluliselt väiksemat avaliku sektori panust kui sama võimsuse hilisem taastamine.** Toimiva tootmise jätkumisel säilib aretusmaterjal, spetsialiseerunud tööjõud, koostöövõrgustik ja ärisuhted. Tootmise seiskumise järel tuleks kõik need

väärtusahela seosed sisuliselt nullist uuesti üles ehitada, mis tähendab mitmeaastast ajakulu ja kordades suuremat kapitalivajadust.

Tapamajade ja lihatööstuste sulgemine või koormuse oluline vähenemine tähendab, et isegi juhul, kui seakasvatavad soovivad tootmist hiljem taastada, puudub neil mõistlikul kaugusel asuv töötlemisvõimekus. See muudab kodumaise sealiha tootmise taastamise oluliselt kallimaks ja aeglasemaks ning suurendab pikaajaliselt sõltuvust imporditud lihast.

6. Kodumaise tootmise kasvatamine on investering Eesti majandusse

Seakasvatuse toetamise eesmärk ei ole üksnes olemasoleva tootmisvõimsuse säilitamine, vaid ka imporditava sealiha järkjärguline asendamine Eestis toodetud sealihaga. Iga täiendav Eestis kasvatatud nuumsiga loob lisandväärtust kogu väärtusahelas – söödateravilja tootmises, söödatööstuses, seakasvatuses, transpordis, lihatööstuses ja kaubanduses. Nii jäävad lisandväärtus, töökohad ja maksutulu Eestisse ning väheneb sõltuvus imporditud toorainest.

Eesti riik saab sellele kaasa aidata ka avaliku sektori nõudluse kaudu. Kodumaise kvaliteetse sealiha eelistamine riigihangetes (nt koolid, lasteaiad, haiglad, kaitseväge ja teised avaliku sektori toitlustusasutused) ning Eesti Toidu kaubamärgi ja kvaliteedikavade tugevam kasutamine aitaks suurendada kodumaise toodangu lisandväärtust ning parandada kogu väärtusahela konkurentsivõimet.

Pikemas vaates tuleb toetada kvaliteedikavade alusel toodetud Eesti sealiha suuremat väärindamist ning Eesti Toidu kaubamärgi kasutamist, et suurendada kodumaise toodangu lisandväärtust nii siseturul kui ka ekspordis.

7. Ettepanekud Eesti sealiha väärtusahela tugevdamiseks

Palume Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumil käsitleda seakasvatuse sektori olukorda erakorralisena ning alustada viivitamata ajutise sektoriülese lahenduse ettevalmistamist koostöös sealiha väärtusahela esindajatega.

Ministeeriumi kiire sekkumine on oluline mitte ainult tootjate, vaid ka toidujulgeoleku, tööhõive, energiajulgeoleku ja kodumaise väärtusahela toimimise seisukohalt. Tootmisvõimsuse säilitamise maksumus täna on oluliselt väiksem kui selle hilisema taastamise maksumus, rääkimata ajakulust.

Seakasvatuse tootmisvõimsuse säilitamine ei ole üksnes sektoris tegutsevate ettevõtjate majanduslik küsimus, vaid strateegiline investering Eesti toidujulgeolekusse, maaelu elujõulisusse, majanduse vastupidavusse ja riigi varustuskindlusse. Tänapäevase geopoliitiliselt ebastabiilses maailmas tuleb toidujulgeolekut käsitleda lahutamatu osana riigi julgeolekust. Seetõttu on kodumaise sealiha tootmisvõime säilitamine ja tugevdamine Eesti strateegiline huvi.

Lisa: lühimemo „Seakasvatuse väärtusahela ettevõtjate ühispöördumine: Eesti sealiha tootmisvõime säilitamine ja toidujulgeolek on ohus“

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Ühispöördumisele on alla kirjutanud (tähestikulises järjekorras):

1. **Anu Hellenurme**, juhatuse liige, Eesti Tõusigade Aretusühistu
2. **Eigo Siimu**, juhatuse liige, Scandagra Eesti AS

3. **Einar Jakobi**, juhatuse liige, Viru Lihaühistu
4. **Eveli Kuslap**, juhatuse liige, MTÜ Väike Tapamajade Liit
5. **Hindrek Smidt**, juhatuse liige, Farmitek OÜ
6. **Kaivo Ilves**, juhatuse liige, Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS
7. **Kalev Martin**, juhatuse liige, Atria Farmid OÜ
8. **Kerli Ats**, juhatuse esinaine, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda
9. **Made-Britta Eensalu**, juhatuse liige, TÜ Põhusiga
10. **Meelis Laande**, juhatuse liige, Atria Eesti AS
11. **Oodo Sisask**, juhatuse liige, Talovest OÜ
12. **Pille Hammerbeck**, juhatuse liige, Roheveski OÜ
13. **Priit Dreimann**, juhatuse liige, Maag Food OÜ
14. **Rait Allik**, juhatuse liige, Pro Grupp Invest OÜ
15. **Rasmus Kuklane**, juhatuse liige, Zoovetvaru OÜ
16. **Raul Maripuu**, juhatuse liige, TÜ Saaremaa Siga
17. **Renna Põder**, juhatuse liige, Fortuna Trans OÜ
18. **Ronald Blumenau**, juhatuse liige, PG Oil OÜ
19. **Romet Puhk**, juhatuse liige, Tartu Mill AS
20. **Sivar Irval**, juhatuse esimees, Dimedium AS
21. **Timo Vunder**, nõukogu esimees, Eesti Tõusigade Aretusühistu
22. **Toomas Tiirats**, direktor, EMÜ Veterinaarmeditsiini ja Loomakasvatuse Instituut
23. **Valmar Haava**, tegevjuht, Tulundusühistu Ühinenud Seafarm
24. **Veiko Saluste**, juhatuse liige, Pharmapark

Kontaktisikud:

Anu Hellenurme, juhatuse liige, Eesti Tõusigade Aretusühistu, anu.hellenurme@estpig.ee

Kerli Ats, juhatuse esinaine, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, kerli.ats@epkk.ee